

16 ביולי 2019

לכבוד
ח"כ אמיר אוחנה
שר המשפטים
משרד המשפטים

באמצעות דואר אלקטרוני: sar@justice.gov.il

הנדון: הנגשת שירותי הרשם לענייני ירושה ופרסומי בשפה הערבית

הריני לפנות אליך בשם האגודה לזכויות האזרח ולבקשך להורות על פרסום הודעות בעניין בקשות שהוגשו לרשם לענייני ירושה (להלן: "פרסום הודעות") בעיתונות הערבית ובשפה הערבית, לכל הפחות במקרים שבהם המוריש ומשפחתו דוברי ערבית.

בנוסף נבקש את תרגומם של מלוא ההודעות הטפסים, הנהלים וההסברים המופיעים באתר הרשם לענייני ירושה (להלן: "הרשם") לשפה הערבית.

פרסום הודעות הרשם בשפה העברית בלבד

1. על פי בירור שערכה האגודה לזכויות האזרח, פרסום הודעות בעיתונות על ידי הרשם נעשה כיום בעיתונים יומיים בשפה העברית בלבד, וזאת גם כאשר הנפטר ומשפחתו דוברי ערבית. פרסום הודעות מבוצע באמצעות לשכת הפרסום הממשלתית, בעיתון יומי אחד (כיום מדובר בעיתונים "ידיעות אחרונות" או "ישראל היום"). בנוסף מפורסמת ההודעה בחוברת הפרסומים של האפוטרופוס הכללי ובאתר הרשם. גם במנוע חיפוש הבקשות באתר האינטרנט של הרשם ובחוברת הפרסומים של האפוטרופוס הכללי ניתן לקבל מידע בשפה העברית בלבד.

2. פרסום הודעות בעברית בלבד חוטאת לתפקידו ולחובתו של הרשם להנגיש מידע לכלל הציבור ולוודא כי הצווים שניתנים על ידו ניתנו כחוק, ומשקפים את המצב המשפטי הנכון והתקף.

בהתאם לחוק הירושה תשכ"ה-1965 (להלן: "החוק"), ולתקנות הירושה תשנ"ח-1998 (להלן: "התקנות"), מוגשות לרשם לענייני ירושה בקשות למתן צו ירושה ולצו קיום צוואה. תקנה 17 לתקנות הירושה תשנ"ח 1998 (להלן: "התקנות") קובע כי בטרם יינתן צו ליורשים או לזוכים יש לפרסם את דבר הבקשה והזמנה להגיש התנגדויות בעיתונות היומית הנפוצה. זאת, על מנת לעמוד בחובה לפעול בשקיפה סבירה לאיתורם של יורשים (בע"א 9694/01 האפוטרופוס הכללי, מנהל עיזבון המנוח זאב בן צבי ברגמן נ' יוסף פרידמן, נח (2) 65 (2003), בפסקה 17 לפסק הדין).

3. חובת הפרסום בעיתונות נועדה לאפשר לכלל הציבור להתנגד להעברה שלא כדין של זכויות קנייניות, ומהווה אמצעי מרכזי שמטרתו לוודא כי לא נמסרו לרשם פרטים כוזבים וכי עניינם של כלל הזוכים או היורשים מובא בפני הרשם. קיים אינטרס ציבורי לוודא שצווי ירושה וקיום

צוואה יינתנו כדין, ולאחר שלכל בעל זכות או בעל נגיעה לעניין ניתן פתחון פה ואפשרות להתנגד למהלך, ולמנוע נישול (מכוון או לא מכוון) של יורשים או זוכים מחלקם בעיזבון.

4. **על פי נתוני "הגל החדש"** שפורסמו בחודש ספטמבר 2019, לאוכלוסייה הערבית העדפות ייחודיות לצריכת תקשורת ולקריאת עיתונים בשפה הערבית. כך למשל עולה מהנתונים, כי עיתון "ישראל היום" נקרא מעט מאוד על ידי האוכלוסייה הערבית, בשעה שהוא נפוץ הרבה יותר בקרב קוראי עברית. על כן, יש להתאים את פרסום הודעות הרשם להעדפות האוכלוסייה הערבית, ולפרסם הודעות לציבור גם בעיתונות הערבית, וזאת בפרט במקרים שבהם הנפטר ומשפחתו משתייכים לאוכלוסייה זו.

5. כאשר מדובר בנפטר שכל קרוביו דוברי ערבית ופרסום ההודעות נעשה בשפה העברית ובעיתונות העברית בלבד, אפסיים הסיכויים לכך שמי מהיורשים יקבל מידע רלוונטי בעניין העיזבון. בכך למעשה נחסמת מראש דרכם של היורשים או הזוכים להגשת התנגדויות או בקשות לרשם, דבר הגורר פגיעה בזכותם לגישה לערכאות ולקניין. בצד זאת מופלית העיתונות הערבית לרעה, שכן נמנע ממנה מקור הכנסה קבוע שהעיתונים בשפה העברית נהנים ממנו.

6. בדו"ח מבקר המדינה בעניין הטיפול בצוואות וירושות (דו"ח שנתי 66, 2016), המליץ המבקר על שינוי אופן הפרסום ועל התאמתו לקהל היעד המתאים: **"על משרד המשפטים לשוב ולבחון מה הן הדרכים היעילות ביותר לפרסום דבר הגשת בקשה לציבור ולהשגת המידע הדרוש מפרסומה, תוך מתן תשומת לב למגזרים השונים בציבור. לאחר הבחינה, ואם יידרש, עליו לפעול לתיקון תקנות הירושה בנושא פרסום דבר הגשת בקשה - פעולה המצויה בתחום סמכותו של שר המשפטים"** (עמוד 1044 לדו"ח).

7. הדרישה להתאים את מקום הפרסום ולשון הפרסום עולה בקנה אחד עם הדין והחובה לקיים שוויון הזדמנויות לדוברי ערבית. נמנה רק חלק מההקשרים שבהם מכיר הדין בזכותו של המיעוט הערבי להנגשת תכנים בשפתו: תקנות חובת מכרזים קובעת חובה לפרסום הזמנות להשתתפות במכרזים פומביים המפורסמים ע"י משרדי ממשלה ויחידות סמך בערבית (תק' 15 ו-24 א' לתקנות חובת המכרזים, תשנ"ג-1993, ר' עת"מ (ב"ש) 292/09 עתיז - רשת חינוך לבתי ספר בע"מ נ' מועצה מקומית ערערה (פורסם בנבו, 02.07.2009)); סעיף 1א(2), 89 א ו-117 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965, קובע חובה לפרסם הודעות בערבית על הפקדת תכניות באזורים שבהם 20% מהאוכלוסייה או יותר דוברי ערבית; הפסיקה הכירה בזכותם של תלמידים דוברי ערבית לחינוך שוויוני ובזכות להבחן ולקבל מידע בשפתם (סעיף 1)2 לחוק חינוך ממלכתי תשי"ג-1953; בג"ץ 4069/19 ה.ס. נ' מנכ"ל משרד החינוך; הזכות לבחור באמצעות פתקי בחירה בערבית בלבד הוכרה בפסיקה (רע"א 99/12 מרעי נ' סאבק, פ"ד נג (2) 128 (1999); הזכות לקבל מידע ממאגרי מידע בערבית מעוגנת בסעיף 13(ב) לחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981; סעיף 54א לתקנות קובע כי מסמכים המוגשים לרשם, יוגשו בצירוף תרגום לעברית או לערבית; ס' 6 לתקנות זכויות נפגעי עבירה, התשס"ב-2002, מטיל על המדינה חובה לספק דפי מידע על שירותי סיוע לנפגעי עבירות פליליות בעברית, בערבית, ברוסית ובאמהרית, ועוד.

פרסום טפסים והנחיות בשפה הערבית

8. מדי שנה נדרשים עשרות אלפי אנשים לשירותיהם של הרשם לענייני ירושה, של בתי הדין הדתיים ושל בתי המשפט, הנוגעים לענייני ירושות וצוואות ומעגל המושפעים מהחלטות

גורמים אלה אף רחב יותר. הצורך בקבלת השירות מגיע פעמים רבות בשלב רגיש בחיי המבקשים. לא אחת נדרשת הסדרה מהירה ויעילה של עזבון הנפטר לצורך הקיום השוטף של יורשי העיזבון או הזוכים בו, ויש לכך השפעה על זכויותיהם. אם לא די בקושי הטבעי ובסרבול הביורוקרטי הכרוך מטבעו בהליך זה, נדרשים יורשים וזוכים דוברי ערבית להתמודד עם חסם שפתי, בהעדר תרגום לערבית של הטפסים וההנחיות הרלוונטיים.

9. הטפסים הנדרשים לצורך פנייה לרשם נגישים כולם בשפה העברית - כקובץ טקסט או כטופס מקוון באתר הרשם. האתר העברי מפנה גם להנחיות מפורטות לאזרח להגשת בקשות בשורה של נושאים: בעניין מינוי מנהל עיזבון, הגשת בקשות לצו קיום צוואה או לצו ירושה או לביטול של צוים אלה, הגשת התנגדויות למתן צוים האמורים, ועוד.

10. בנוסף, אתר הרשם לענייני ירושה מאפשר לציבור הרחב להגיש את מרבית סוגי הבקשות באופן מקוון (בקשה למתן צו ירושה/ קיום צוואה, התנגדות למתן צוים אלה, בקשות לביטול צוים, למינוי מנהל עיזבון ולהחזר אגרה). באמצעות האתר ניתן גם לקבוע תורים לשכות הרשם, ולקבל מידע על סטטוס הטיפול בבקשות שכבר הוגשו.

11. כמעט כל הטפסים השירותים וההסברים המוצעים באתר מופיעים בעברית בלבד. קיימת אמנם הפנייה לאתר בערבית, אך היא מובילה לעמודים שאינם כוללים מידע רלוונטי. האתר בערבית כולל עמודים ספורים בלבד, ובהם מידע כללי ומועט על תפקידי הרשם וכן דרכים ליצירת קשר עם הלשכות השונות. **על פי בדיקה שערכנו ביום 10.7.19, אף אחד מהשירותים המקוונים שמציע האתר אינו מוצע גם בתרגום לערבית.** אם לא די בכך, על פי בדיקה שערכנו בחודש מאי 2019 גם בהגעה פיזית ללשכות רשם הירושה לא ניתן לקבל טפסים מתורגמים לערבית.

12. בהמשך לדו"ח המבקר, התקבלה החלטה של ועדת שרים לענייני ביקורת המדינה מיום 15 ביוני, 2003 אשר קיבלה תוקף של החלטת ממשלה ב-3 ביולי 2003, ולפיה אתרי האינטרנט של משרדי הממשלה יכללו, החל משנת התקציב 2004 מידע בשפות עברית וערבית. מאז התקבלה החלטת הממשלה הונגשו חלק מהתכנים הטפסים והפעולות באתרי משרדי הממשלה בשפה הערבית, למרות זאת כאמור, גם כיום ההנגשה בשפה הערבית באתרי האינטרנט הממשלתיים נותרה חלקית ביותר (ראה: שלי לוי, "הצגת מידע בשפה הערבית באתרי האינטרנט של משרדי הממשלה" מכון המידע והמחקר שלהכנסת, 19.5.2016; למידע על היישום החלקי והחסר של החלטת הממשלה בנושא: מתן שחק, "הצגת מידע בשפה הערבית באתרי האינטרנט של משרדי הממשלה – עדכון, מרכז המידע והמחקר של הכנסת", 9.12.2018).

13. החובה המוטלת על רשויות השלטון לפרסם את מסמכיהן ופקודותיהן הרשמיים ולאפשר פנייה למשרדי ממשלה בשפה הערבית קבועה בסימן 82 לדבר המלך במועצתו בארץ-ישראל, שאומץ לדין הישראלי, וקיבלה משנה תוקף בפסיקת בתי המשפט בנושא (ר' למשל בג"ץ 4112/99 **עדאלה המרכז לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' עיריית תל אביב יפו**, פ"ד נו(5) 393 (2002); ע"א 4926/08 **נאשף נ' הרשות הממשלתית למים ולביוב** (פורסם בנבו, 9.10.2013)). גם בחוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי נקבע שלשפה הערבית מעמד מיוחד במדינה.

14. מעבר לאמור, הפסיקה הכירה ושבחה ועיגנה את זכותם של דוברי ערבית לגישה לטפסים וכללים החיוניים לעמידה על זכויותיהם, **בשפתם** (בג"ץ 8031/12 **המוקד להגנת הפרט נ' מנכ"ל**

הביטוח הלאומי (פורסם בנבו, 5.6.2014); בג"ץ 2203/01 אב"י - **האגודה הבינלאומית לזכויות הילד נ' המוסד לביטוח לאומי** (פורסם בנבו, 1.7.2009).

15. הנהלת בתי המשפט הכירה בזכויותיהם של דוברי הערבית לקבל שירותים שוויוניים ככל הניתן בשפתם, במיוחד כאשר הדבר נוגע לזכות להבין ולהישמע במסגרת הליכים משפטיים המתקיימים בעניינם. בעקבות עתירה שהוגשה לבג"ץ התחייבה לקיים מערך תרגומים מקצועי אשר יבטיח אספקת שירותי תרגום לשפה הערבית בבתי המשפט באופן נגיש ומהיר (בג"ץ 792/02 **עדאלה נגד מנהל בתי המשפט**) (פורסם בנבו, 26.6.2003).

16. הדברים יפים, גם לענייננו. הכבדה על גישתם של דוברי ערבית למידע, הנחיות וטפסים הנדרשים לצורך פנייה לרשם, מפלה לרעה את דוברי הערבית, מבחינת איכות וטיב השירות המוצע להם על ידי רשות ממשלתית ומבחינת היקף המידע הנגיש להם, באופן המשפיע ישירות על יכולתם לממש את זכויותיהם. מצב זה מנוגד בתכלית לפסיקה ולהוראות הדין.

לאור כל האמור נבקש כי תפעל לאלתר, לתרגום מלוא ההנחיות ההסבריים והפרסומים הקיימים באתר הרשם לערבית. בנוסף נבקש כי תצא הנחיה ברורה לפרסום הודעות לציבור בעיתונות הערבית, לכל הפחות במקרים שבהם הנפטר ומשפחתו דוברי ערבית. לבסוף נבקש את תרגומם לערבית של כל הטפסים הקבועים בתקנות, הנדרשים לשם פנייה לרשם.

אודה להתייחסותך, ובהתאם נשקול המשך צעדינו.

בכבוד רב ובברכה,

רעות שאער, המחלקה המשפטית
האגודה לזכויות האזרח בישראל

העתקים:

האפוטרופסה הכללית והכונסת הרשמית, עו"ד סיגל יעקבי

מנכ"לית משרד המשפטים, גב' אמי פלמור

ד"ר אביחי מנדלבליט, היועץ המשפטי לממשלה